

Oversikt over spørsmål til høring av nasjonal plan for habilitering

Frist 30.4.2026

Kapittel 1 Overordnede mål og avklaring av roller

1. Hvordan bør Helsedirektoratet gjennom sin rolle, sette retning og gi kraft til nasjonalt og lokalt utviklingsarbeid i tjenestene gjennom handlingsplan for habilitering?

Svar NDF: Helsedirektoratet bør tydeligere ta en nasjonal lederrolle i å sikre at norsk tegnspråk anerkjennes som en grunnleggende forutsetning for habilitering. Det må etableres tydelig ansvarsfordeling mellom stat, spesialisthelsetjeneste og kommuner, samt forpliktende krav til oppfølging. Det må overordnet tenkes tidlig innsats til både tjenester og på tegnspråk som gagnar døve og hørselshemmede. Tidlig innsats er samfunnsøkonomisk. Kommunene må snu situasjonen og tenke mer forebygging.

Kapittel 2 Gjennomgående prinsipper om likeverdige og bærekraftige tjenester

2. Hvordan kan handlingsplanen for habilitering bidra til å styrke habiliteringstjenestene over tid innenfor tilgjengelige ressurser i helse- og omsorgstjenesten?

Svar NDF: Likeverdige tjenester for døve, hørselshemmede og tegnspråklige forutsetter reell tilgang til tegnspråk og kommunikasjon. Det er i dag altfor store geografiske forskjeller og manglende tilgang til tegnspråklig kompetanse. Bærekraft krever tidlig innsats og forebygging av språkdeprivasjon.

3. Hvordan kan handlingsplanen bidra til likeverdige habiliteringstjenester og redusert sosial ulikhet i helse?

Svar NDF: For døve, hørselshemmede og tegnspråklige er likeverdige habiliteringstjenester uløselig knyttet til tilgang til språk, kommunikasjon og tegnspråklig kompetanse. Manglende tilgang til dette fører til systematiske forskjeller i helse, livskvalitet og deltakelse i samfunnet.

Handlingsplanen kan bidra til å redusere sosial ulikhet i helse ved å:

Sikre tidlig og reell tilgang til tegnspråk:

Tidlig tilgang til norsk tegnspråk er avgjørende for kognitiv, sosial og emosjonell utvikling. Manglende språktilgang i tidlig barndom kan føre til språkdeprivasjon, som igjen gir økt risiko for psykiske helseutfordringer, lavere utdanningsnivå og svakere tilknytning til arbeidslivet.

Handlingsplanen bør derfor:

- sikre at barn og familier får tidlig tilgang til tegnspråk
- legge til rette for kontakt med tegnspråklige miljøer
- styrke tilbud i barnehage og tidlig innsats

Bygge og sikre tegnspråklig kompetanse i tjenestene:

Det er i dag en betydelig mangel på tegnspråklig kompetanse i helse- og omsorgstjenestene. Dette fører til:

- misforståelser
- redusert kvalitet i oppfølging
- manglende tillit til tjenestene

For å sikre likeverd må handlingsplanen bidra til:

- systematisk kompetanseheving i tegnspråk
- rekruttering av tegnspråklige fagpersoner
- økt forståelse for døvekultur og kommunikasjon

Redusere geografiske forskjeller:

Tilbudet til døve og hørselshemmede varierer betydelig mellom kommuner. Dette skaper sosial ulikhet i helse basert på bosted.

Handlingsplanen bør:

- stille tydelige nasjonale krav til tjenestetilbud
- legge til rette for interkommunalt samarbeid
- sikre likeverdig tilgang uavhengig av geografi

Styrke tegnspråklige miljøer og fellesskap:

Habilitering for døve handler ikke bare om tjenester, men også om tilgang til språklige og sosiale fellesskap.

Handlingsplanen bør:

- anerkjenne betydningen av tegnspråklige miljøer

- støtte arenaer der språk utvikles i samspill med andre
- bidra til å motvirke isolasjon

Sikre reell brukermedvirkning:

Brukermedvirkning forutsetter at informasjon og dialog skjer på et språk brukeren behersker.

For å redusere ulikhet må handlingsplanen:

- sikre tilgang til kvalifiserte tegnspråktolker
- tilby informasjon på norsk tegnspråk
- involvere brukerorganisasjoner i utvikling og evaluering av tjenester

Styrke kunnskapsgrunnet:

Det er i dag begrenset kunnskap og data om døve og tegnspråkliges helse og levekår.

Handlingsplanen bør:

- legge til rette for systematisk datainnsamling
- styrke forskning på tegnspråk og helse
- bruke kunnskapen aktivt i utvikling av tiltak

Kapittel 3. Innsatsområder

Kapittel 3.1 Helhetlige og sammenhengende forløp med avklarte ansvarsforhold

4. Har du innspill til beskrivelse av utfordringer og mål for dette innsatsområdet?

Svar NDF: Utfordringene er fragmenterte tjenester og uklare ansvarsforhold. Det bør etableres nasjonale forløp og styrket samarbeid mellom nivåene.

Kapittel 3.2 Kompetanse og kapasitet i samsvar med behov

5. Har du innspill til beskrivelse av utfordringer og mål for dette innsatsområdet?

Svar NDF: Det er stor mangel på tegnspråklig kompetanse. Det må satses på systematisk kompetanseheving av helsepersonell. Det må rekrutteres enda fler døve og hørselshemmede som selv er utdannet innenfor helsevesenet, og som er tegnspråklige, slik at døve og hørselshemmede pasienter blir møtt på sitt språk. Det må en endring til på selve utdanningen for helsepersonell, leger, sykepleiere, fagarbeidere og administratorer. Slik at tegnspråk og dets kultur må jobbes og opplyses mer om, sett i lys av døve som en minoritet.

Kapittel 3.3 Helsekompetanse, mestring og medvirkning

6. Har du innspill til beskrivelse av utfordringer og mål for dette innsatsområdet?

Svar NDF: Informasjon må gis på tegnspråk. Reell brukermedvirkning forutsetter tilgang til tegnspråk.

Kapittel 3.4 Bruk av teknologi i tjenesteutvikling

7. Har du innspill til beskrivelse av utfordringer og mål for dette innsatsområdet?

Svar NDF: Teknologi kan støtte tjenester, men det må ikke erstatte den tegnspråklige kompetansen og relasjoner.

Kapittel 3.5 Styringsdata og analyse

8. Har du innspill til beskrivelse av utfordringer og mål for dette innsatsområdet?

Svar NDF: Det er et stort behov for bedre data, tall og statistikk om og for døve, hørselshemmede og tegnspråklige. Forskning om døve og tegnspråklige må satses enda mer på. Fremdeles har ikke Norge en oversikt på antall døve, hørselshemmede og tegnspråklige. Når dette kommer på plass, så har vi en større mulighet til å få politisk gjennomslag på tiltak, få tjenester tilpasset tegnspråklige.

Kapittel 4 Gjennomføring av handlingsplanen

9. Har du innspill til møtearenaer og samarbeidsformer i gjennomføringen av handlingsplanene – eksisterende eller om det er behov for nye.

Svar NDF: Norges Døveforbund mener at gjennomføringen av handlingsplanen forutsetter etablering av forpliktende og strukturerte samarbeidsarenaer på både nasjonalt, regionalt og lokalt nivå.

Vi anbefaler:

- **Nasjonalt nivå:**
 - Etablering av et fast nasjonalt rådgivende forum for habilitering for døve, hørselshemmede og tegnspråklige
 - Forumet må inkludere:
 - Norges Døveforbund som brukerorganisasjon
 - fagmiljøer innenfor helse og språk

- representanter fra spesialisthelsetjenesten og kommuner
- **Forumet bør ha en tydelig rolle i:**
 - oppfølging av handlingsplanen
 - prioritering av tiltak
 - kvalitetssikring
- **Regionalt nivå:**
 - Styrke samarbeidet mellom:
 - habiliteringstjenester
 - NDFs Lokalforeningene
 - Statped
 - kommuner
 - Etablere tverrfaglige nettverk med tegnspråklig kompetanse
- **Lokalt nivå:**
 - Sikre bedre koordinerte tjenester rundt den enkelte bruker
 - Tydeliggjøre ansvar for koordinering i kommunen
 - Bruke eksisterende ansvarsgrupper, men med krav til:
 - tegnspråklig kompetanse
 - brukermedvirkning

Behov for nye samarbeidsformer

NDF mener det er behov for å utvikle:

- Interkommunale samarbeid for å samle og dele kompetanse
- Digitale samarbeidsarenaer for fagpersoner og brukere
- Bedre kobling mellom:
 - helse
 - utdanning
 - arbeidsliv

En viktig forutsetning er at samarbeidet ikke blir tilfeldig eller prosjektbasert, men langsiktig, forpliktende og strukturert.

- 10.** Har du innspill til hvordan Helsedirektoratet kan følge med på måloppnåelse og justere tiltak gjennom planperioden fra 2026-2035?

Svar NDF: For å sikre reell måloppnåelse i planperioden 2026–2035, mener Norges Døveforbund at Helsedirektoratet må etablere et systematisk og transparent oppfølgingsystem.

Vi anbefaler tydelige indikatorer.

Det må utvikles konkrete indikatorer for:

- tilgang til tegnspråklig kompetanse
- tilgang til tjenester på tegnspråk
- brukertilfredshet
- stor grad av brukermedvirkning
- geografiske forskjeller

Regelmessig rapportering:

- Årlige eller toårige statusrapporter
- Offentlig tilgjengelige resultater
- Sammenlignbare data over tid

Brukerorganisasjoner må involveres aktivt i:

- evaluering av tiltak
- vurdering av måloppnåelse
- Erfaringer fra brukere må tillegges stor vekt

Fleksibilitet og justering:

- Handlingsplanen må ha innebygde mekanismer for justering
- Tiltak som ikke fungerer, må kunne endres raskt
- Nye behov må kunne fanges opp underveis

Bedre kunnskapsgrunnlag:

- Systematisk innhenting av data om døve og tegnspråklige
- Økt satsing på forskning
- Kartlegging av konsekvenser av manglende språktilgang

Andre innspill til handlingsplanen

11. Har du generelle innspill til handlingsplanen?

Svar NDF: Habilitering for døve og tegnspråklige handler om språk, identitet og deltakelse. Uten tilgang til tegnspråk vil målene om likeverd ikke nås.

Norges Døveforbund vil understreke at for en god gjennomføring av handlingsplanen forutsettes det en tydelig nasjonal styring, et forpliktende samarbeid, systematisk oppfølging og en reell brukermedvirkning av tegnspråklige døve.

Uten dette er det stor risiko for at planen ikke fører til reelle forbedringer for døve, hørselshemmede og tegnspråklige. Habilitering er en sentral tjeneste du trenger gjennom hele livet.

For pårørende vil det være fint med et innsatsområde som tar høyde for deres rolle. Pårørende er viktig for pasientene i alle fasene av et forløp. Pårørende blir som koordinatorene når et forløp ikke går på skinner. Det er derfor nødvendig med god støtte, helsekompetanse og oversikt for de pårørende til f.eks. barn som opplever i liten grad at de har fått reell avlastning i hverdagen sin.